

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska Marek Antoni Nowicki
Jerzy Clemniewski Teresa Romer
Janusz Grzelak Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, 14 kwietnia 2016 r.

739/2016/49167/PSP/MSZ

Szanowny Pan
Zdzisław Szipiera
Wojewoda Mazowiecki
pl. Bankowy 3/5
00-950 Warszawa

Szanowny Panie Wojewodo,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”) pragnie zwrócić się do Pana Wojewody z apelem o niezwłoczne podjęcie działań zmierzających do ustalenia legalności funkcjonowania

Niniejsze wystąpienie motywowane jest uzyskaną przez nas informacją na temat możliwego bezprawnego umieszczenia w ww. domu opieki nieubezpieczonej kobiety wbrew jej woli.

W dniu 11 kwietnia 2016 r. do HFPC zwróciły się przyjaciółki, która w styczniu 2016 r. miała zostać umieszczona wbrew swojej woli w

Wedle informacji, które nam przekazano do umieszczenia miało dojść w sposób nielegalny: czynności w tej sprawie podjęła bowiem osoba przedstawiająca się jako pełnomocnik (w rzeczywistości pełnomocnictwo nie uprawniało do złożenia w imieniu mocodawcy wniosku o umieszczenie w DPS). Osoba ta miała wprowadzić

w błąd informując ją, że zaprowadzi ją do lekarza, a nie Domu Opieki. nie wyraziła zgody na pozbawienie wolności (wedle naszych klientek zgodziła się jedynie na kilkudniowy pobyt), zaś w trakcie pobytu w Domu Opieki kilkakrotnie wyrażała chęć opuszczenia go. Niestety, jej wola nie była respektowana, a co więcej władze Domu Opieki miały utrudniać jej kontakt z przyjaciółkami. Według naszych klientek, w momencie umieszczenia w zakładzie była osobą w pełni zdrową psychicznie, a pomimo to w Domu Opieki przymusowo podawano jej leki, które w sposób negatywny wpłynęły na stan jej zdrowia. W kwietniu b.r. została przeniesiona z Domu Opieki do miejsca nieznanego osobom, które się do nas zwróciły.

HFPC nie ma możliwości samodzielnego zweryfikowania przedstawionych powyżej okoliczności, niemniej budzą one nasze poważne zaniepokojenie. Jest ono tym większe, że jak udało nam się ustalić, : nie widnieje w żadnym z rejestrów prowadzonych przez Wojewodę Mazowieckiego – tj. ani w rejestrze domów pomocy społecznej w województwie mazowieckim, ani w rejestrze placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku. Oznacza to, że istnieją bardzo poważne podstawy ku temu, by twierdzić, że ww. Dom Opieki działa w sposób nielegalny – zgodnie z informacją podaną na stronie internetowej placówki¹ oferuje on m.in. stałą całodobową opiekę nad osobami niepełnosprawnymi, a prowadzenie działalności gospodarczej w tym zakresie wymaga zezwolenia wojewody (art. 67 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; Dz.U. z 2015 r., poz. 163 j.t. z późn. zm.; dalej: u.p.s.).

Prowadzenie całodobowego domu opieki bez zezwolenia wojewody sprawia, że zakład taki może funkcjonować niejako poza prawem i poza nadzorem odpowiednich organów państwa. Tym samym, istnieje bardzo poważne ryzyko nadużyć, jeśli chodzi o przyjmowanie pacjentów oraz poszanowanie ich wolności i praw.

Przymusowe umieszczenie osoby w różnego rodzaju całodobowych zakładach opieki stanowi pozbawienie wolności w rozumieniu art. 41 ust. 1 Konstytucji, art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 14 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Z tego względu, może do niego dojść wyłącznie w trybie przewidzianym w ustawie – na podstawie przesłanek zgodnych z zasadą proporcjonalności oraz w postępowaniu gwarantującym osobie umieszczanej odpowiednie prawa proceduralne. Tryb ten, w odniesieniu do przymusowego umieszczenia w domu pomocy społecznej, uregulowany jest w przepisach ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375 j.t z późn. zm.; dalej: u.o.z.p.). Zgodnie z art. 39 ust. 1 u.o.z.p. osoba może być przymusowo umieszczona w domu pomocy społecznej, jeśli wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób oraz potrzebuje stałej opieki i pielęgnacji, jeśli ona sama lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na przyjęcie jej do domu pomocy społecznej, a brak opieki zagraża życiu tej osoby. Z wnioskiem o przyjęcie do domu pomocy społecznej bez zgody osoby może wystąpić do sądu opiekuńczego organ do spraw pomocy społecznej miejsca zamieszkania tej osoby. Warto zwrócić uwagę, że także umieszczenie w domu pomocy społecznej osób całkowicie ubezwłasnowolnionych nie jest uzależnione wyłącznie od woli opiekuna prawnego, lecz wymaga zaistnienia przesłanek określonych w art. 38 u.o.z.p., jak również zgody sądu opiekuńczego wyrażonej w trybie określonym w art. 156 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Brak odpowiedniego nadzoru nad Domem Opieki jest tym groźniejszy, że z informacji przekazanych przez nasze klientki, osobom przebywającym w zakładzie były podawane leki wbrew ich woli. W tym zakresie pragniemy zwrócić uwagę, że w świetle u.o.z.p. jedynie

¹ <http://dom-opieki.net.pl/oferta.html>

wobec osoby przyjętej przymusowo do szpitala psychiatrycznego można stosować niezbędne czynności lecznicze wbrew jej woli. Takiej możliwości nie ma w odniesieniu do osób przebywających w domach opieki, tym bardziej działających w sposób nielegalny. Jeśli zatem w omawianym zakładzie dochodzi do przymusowego leczenia farmakologicznego w sposób niezgodny z prawem, może dojść do rażącego naruszenia art. 8 EKPC (zob. np. wyrok ETPC z 3 lipca 2012 r. w sprawie *X przeciwko Finlandii*, skarga nr 34806/04), a nawet art. 3 EKPC zakazującego niehumanitarnego i poniżającego traktowania, jeśli przymusowe aplikowanie leków nie było konieczne z medycznego punktu widzenia (zob. np. wyrok ETPC z 24 września 1992 r. w sprawie *Herczegfalvy przeciwko Austrii*, skarga nr 10533/83).

Z relacji osób, które się do nas zwróciły, wynika także możliwość naruszenia szeregu innych wolności i praw osób przebywających w Domu Opieki np. prawa do życia prywatnego poprzez uniemożliwienie im kontaktowania się z rodziną i przyjaciółmi znajdującymi się na zewnątrz.

Z uwagi na powyższe, w ocenie HFPC niezbędne jest podjęcie przez Wojewodę, jako organu nadzorczego nad domami pomocy społecznej oraz podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w zakresie całodobowej opieki osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorych lub w podeszłym wieku, działań zmierzających do ustalenia legalności funkcjonowania

Działania nadzorcze

powinny prowadzić w szczególności do wyjaśnienia takich kwestii jak:

- posiadanie przez osoby prowadzące zezwolenia, o którym mowa w art. 67 ust. 1 u.p.s.;
- liczba pacjentów przebywających w ww. Domu Opieki;
- zasady umieszczania pacjentów w ww. Domu Opieki;
- posiadanie przez ww. Dom Opieki dokumentów zawierających zgodę pacjentów na umieszczenie i przebywanie w nim;
- posiadanie przez ww. Dom Opieki dokumentów zawierających zgodę pacjentów na otrzymywanie leków;
- istnienie nadzoru lekarskiego nad opieką sprawowaną przez personel ww. Domu Opieki nad pacjentami;
- istnienie oraz zgodność z prawem regulaminu obowiązującego na terenie ww. Domu Opieki, w szczególności pod kątem wolności i praw pacjentów w nim przebywających;
- stosowanie przez personel ww. Domu Opieki środków przymusu bezpośredniego wobec pacjentów.

Pragniemy przy tym zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 130 u.p.s. na osoby prowadzące bez zezwolenia placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, wojewoda nakłada karę pieniężną w wysokości 10 tys. zł (jeśli w placówce przebywa nie więcej niż 10 osób) lub 20 tys. zł (jeśli przebywa w niej więcej niż 10 osób). Dodatkowo, w przypadku stwierdzenia zagrożenia życia lub zdrowia osób przebywających w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku prowadzonej bez

zezwolenia wojewoda może, poza nałożeniem kary pieniężnej, wydać decyzję nakazującą wstrzymanie prowadzenia tej placówki, z nadaniem rygoru natychmiastowej wykonalności, do czasu uzyskania zezwolenia.

Uprzejmie prosimy o poinformowanie nas o fakcie podjęcia czynności nadzorczych, o których mowa w niniejszym piśmie, jak również o ich rezultatach. W razie, gdyby czynności takie były już podejmowane w ostatnim czasie, prosimy o informację na ten temat oraz przekazanie wszelkich protokołów czy sprawozdań z podejmowanych czynności i dokonanych ustaleń.

Łpuf uprany secundum

Dr Piotr Kładoczny

Dr Piotr Kładoczny

Sekretarz Zarządu

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka